

Sanal Sarayda Efendi miyiz, Köle mi?

Uzm. Psikolog Duygu Kandemirci
duygukandemirci@gmail.com

İlk temelleri 1962 yılında Licklider tarafından atılan "bilgisayarlar aracılığıyla iletişim" fikri, başlangıçta nükleer bir savaş durumunda telefon hatlarının zarar görmesi olasılığına karşı bir önlem niteliği taşımaktaydı. 1974 yılında Vint Cerf ve Bob Kahn tarafından ilk kez resmi bir protokolle kullanılan "internet" terimi, bu kısa süre içinde tüm dünyada iletişim kavramına yepyeni bir soluk getirmiştir.

Bu noktadan itibaren iletişim dünyası yeni bir ivme kazanmıştır. Ardından 1998 yılında google.com, 1999 yılında MSN Messenger, 2001'de wikipedia.org, 2005'te youtube.com ve 2006'da ise facebook.com ve twitter.com'un sanal dünyada yerini almasıyla birlikte internet hem bilgi paylaşımı hem de iletişim anlamında modern dünyanın vazgeçilmez ögesi haline gelmiştir.

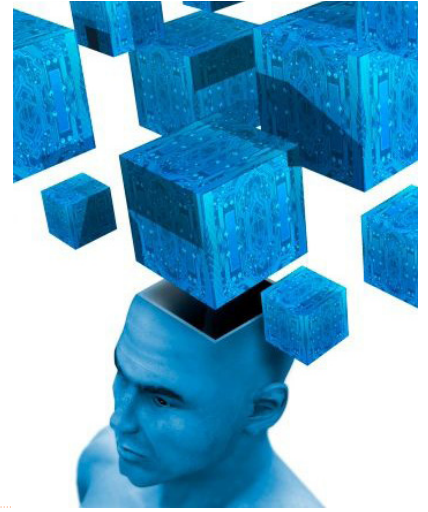
Başlangıçta yalnızca kullanıcıya bilginin sunulduğu bir alan olan sanal dünya, 2002 yılında web 1.0'dan web 2.0'a geçişle birlikte kullanıcının bilgiyi aldığı, almakla kalmayıp yorumlayabildiği ve paylaşabildiği bir ortam haline gelmiştir. Böylece kullanıcı, sanal ortamında edilgen konumdan etken konuma geçmiştir. Günümüzde internetin, kütüphane ortamının çok ötesinde bir çalışma, haberleşme, eğitim, yayın ve ticaret ortamı olduğu görülmektedir. Bu durum interneti hem daha işlevsel ve yaygın

hale getirmiş hem de kullanım oranını kat kat arttırmıştır.

Web 2.0 ile birlikte sanal dünyada başlayan önemli hizmetlerden bazıları kişisel bloglar, sosyal iletişim ağları ve vikilerdir. Bu olanaklarla birlikte kullanıcılar kendi fikirlerini ve çeşitli çalışmalarını kendi oluşturdukları bloglarda daha geniş kitlelere duyurmaya başlamış, sahip oldukları bilgiyi daha kolay paylaşma olanağı bulmuştur. Daha da ötesi, sosyal ağlarla birlikte kişisel profil oluşturma, internet ortamında kurulmuş gruplara katılma, bağlantılar yoluyla iletişim kurma gibi yeni iletişim olanakları edinmiştir.

İnternet kullanımının yaygınlaşması, iletişim ve bilgi paylaşımı konusunda inkar edilemez bir dönüşümü ortaya çıkarmıştır. **İnternet kullanım oranları dünya genelinde, 1997-2007 yılları arasında %2'den %22'ye çıkarken, bu oran gelişmekte olan ülkelerde %0'dan %17'ye, gelişmiş ülkelerde ise %11'den %62'ye yükselmiştir. Bu oranlar giderek artmaktadır. Yalnızca 2010 yılında bile bir önceki yıla göre internet kullanıcısı sayısı dünya çapında %14'lük bir artış kaydetmiştir.**

Ülkemizin de bu hızlı artış içerisinde yerini aldığı görülmektedir. Türkiye, internet kullanımıyla 1993 yılında tanışmıştır. **Ülkemiz 2008**

verilerine göre %21'lik kullanım oranıyla dünyada 16. sırada iken, 2010 yılı verilerine bakıldığında %45 ile 12. sıraya yükselmiş görünmektedir.

İnternet kullanım oranlarındaki bu hızlı artış; teknolojinin yaygınlaşması, bilgiye ulaşmanın kolaylaşması, iletişim ağlarının genişlemesi anlamında ele alındığında ilk bakışta oldukça sevindirici görünmektedir. Ancak bu hız etkili kullanımla bir arada ele alındığında, belli soru işaretleri uyandırmaktadır. **Sanal ortamda geçirilen süre kimler tarafından ve hangi amaçlarla kullanılmaktadır? İnternet kullanıcıları daha çok hangi yaş grubundadır? İnternet başında geçirilen süre ne kadar verimli kullanılmaktadır? En sık ziyaret edilen internet siteleri hangileridir? Bu sitelerin tercih edilme sebepleri nelerdir? Kullanıcıların kişilik özellikleri ile internet kullanım alışkanlıkları arasında bağlantılar bulunmakta mıdır?** Bunlar ve çok daha fazla soru, son dönemde bilişim dünyası uzmanlarını olduğu kadar sosyal bilimcileri de ilgilendirmeye başlamıştır.

Sosyoloji alanındaki uzmanlar toplumun "sanal devrim" sonrasında nasıl bir değişim geçirmekte olduğunu incelerken, sosyal psikologlar bireylerin sanal ortamdaki sosyal davranışları ve sosyal kimlik-

leri (açık-gizli kimlikler, sanal ortamda gruplara aidiyet vb.) gibi konularda araştırmalar yürütmektedir. Klinik psikologlar ise daha çok internet kullanımı ile ruhsal durum arasındaki ilişkiler konusunda çalışmalar yürütmektedir. Tüm bu araştırmalardan elde edilen bulgular, ortak sonuçlarda buluşmaktadır.

Günlük yaşamın hızlı temposu bireyin yakın çevresindeki kişilere (aile, akrabalar, arkadaşlar vb.) yeterince zaman ayırmasını engelleyebilmektedir. Batı toplumlarına göre aile ve arkadaşlıklara önem veren toplumumuzda bu zedelenmelerin etkisi daha fazla hissedilmektedir. Günümüzde hemen her evde yer alan bilgisayarların yaşamlara girmesi bu yalnızlığı bir nebze olsun azaltsa da yüz yüze sosyal iletişimi azaltabilmektedir. (Özen ve Sarıcı, 2010).

İnternet kullanımındaki hızlı artış, yakın zamana kadar var olmayan bir tanının literatüre dahil edilip edilmemesi konusunda da tartışmaları ortaya çıkarmıştır. Son dönemde ortaya çıkmakta olan bu tanının adı internet bağımlılığı ya da patolojik internet kullanımı olarak anılmaktadır.

İnternet bağımlılığı, henüz Ruhsal Bozukluklar Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı (DSM IV TR) kapsamında tanımlanmamış olsa da, DSM'nin yeni basımında (DSM V) internet bağımlılığının da özgül bir Ruhsal Bozukluk olarak tanımlanması planlanmaktadır. Son dönemde bu konuda giderek daha fazla çalışma yapılmakta ve internet bağımlılığının yaygınlığı konusunda gün geçtikçe daha fazla bulgu elde edilmektedir. Bu çalışmaların bir kısmında internet bağımlılığının yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey gibi değişkenler doğrultusunda yaygınlığı araştırılırken, bazılarında internet bağımlılığının başka ruhsal bozukluklarla olası ilişkisi incelenmektedir.

Günümüzde internete ilişkin

bağımlılık ya da patolojik internet kullanımı büyük bir ilgi, araştırma, tartışma alanı olmuştur. **İnternet kullanımı ile ilgili problemler yaşayan insanlara ilişkin haberleri sıklıkla yazılı ve görsel basında görmek mümkündür.** Araştırmalar ise daha çok üniversite öğrencileri ve yetişkinlerle yapılmaktadır. Diğer yandan, artık ergenler de internetin olumsuz etkilerini yaşamaya başlamışlardır (Ceyhan, 2008). Ergenler interneti çok sık kullanmaları nedeniyle ve henüz psikolojik olgunluğa erişemedikleri için, internet bağımlılığı geliştirme açısından potansiyel bir gruptur. Bu nedenle psikologlar ve eğitimciler için son yıllarda ergenlerde internet bağımlılığı önemli bir sorun haline gelmiştir (Tsai ve Lin, 2003; Aktaran: Ceyhan, 2008).

Diğer yandan, internet bağımlılığı olarak adlandırılabilir bu durumun çeşitli olası nedenlerinin de göz önünde bulundurulması büyük önem taşımaktadır. Günümüz koşulları düşünüldüğünde, sanal dünyanın sunduğu sayısız olanakların takip edilmesi bilgisayar başında geçirilen sürenin artmasının önemli açıklayıcılarından biridir.

Günümüzde gittikçe yaygın olarak kullanılmaya başlayan internet

üzerindeki sosyal ağlar kişilerden gruplara, organizasyonlardan toplumlara çok farklı seviyelerde ilgi alanları sunmaktadır. Bir sosyal ağ yapısı kişilere hem kendi uluslarından hem de farklı uluslardan kişilerle iletişim kurma olanağı vermektedir. Bu sayede kişiler karşılarındaki insanlarla doğrudan, görerek ve duyarak iletişime geçebilmekte, beraberce vakit geçirebilme şansına ulaşabilmektedirler. Bu bağlamda Facebook, Myspace, Twitter gibi üye temelli internet topluluklarının kişilere kendilerine ait bir kullanıcı adına sahip olma, fotoğraf ve diğer bilgilerini kullanarak bir profil oluşturma ve başkalarıyla bunları paylaşma olanağı verdiği görülmektedir (Şahin ve Sarı, 2009).

Facebook gibi sosyal paylaşım ağlarına karşı artan ilgi, bilim adamlarının da ilgisini bu yöne çekmiştir. İnsanların neden bu tip ağlara yoğun ilgi gösterdikleri, buralarda ne kadar ve ne şekilde vakit harcadıkları merak konusu olmuştur. Bu noktadan hareketle, son dönemde bu konuda yapılan çalışmaların sayısı da hızla artmaktadır. Öğrencilerin sosyal ağları kullanma sıklıkları ve bu ağların akademik başarıları üzerindeki etkisi araştırmacıların dikkatini çeken başlıca hususlardandır. Özellikle gençler arasında sosyal ağları kullanım oranı dünya genelinde hızla artmaktadır. Çalışmalarda göze çarpan bir nokta, sosyal ağlar konusunda Facebook sitesinin genellikle odakta olmasıdır. Araştırmacılar tarafından 213 katılımcı üzerinde yapılan bir araştırmada, katılımcıların % 54'ünün üniversiteye başlamadan önce bir Facebook hesabının olduğu, % 25'inin üniversiteye başladığında bir Facebook hesabı edindiği, % 21'inin ise üniversite eğitiminden sonra bir Facebook hesabı edindiği belirlenmiştir (Madge ve ark. 2009, aktaran: Şahin ve Sarı, 2009).

Facebook'un insanlar arasındaki

kullanım sıklığını belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada, bir kütüphane araştırması için öğrencilere anketler gönderilmiş ve öğrencilerden bu anketleri Facebook, e-posta, Messenger ve telefon gibi araçları kullanarak cevaplamaları istenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre 126 cevap Facebook aracılığıyla, 122 cevap e-posta ile ve 112 cevap da diğer araçlar vasıtasıyla gönderilmiştir. Buradan Facebook kullanımının artık Messenger, e-posta gibi en yaygın kullanıldığı düşünülen iletişim araçlarını bile geride bıraktığı görülmektedir (Mack ve ark., 2008; aktaran: Şahin ve Sarı, 2009).

Akademik başarı ve Facebook kullanımı konusunda yapılan çalışmalara bakıldığında, Facebook kullanımının öğrencilerin motivasyon düzeyini düşürdüğü, bu sitelerde fazla vakit harcamalarının akademik başarıları üzerinde olumsuz sonuçlar doğurduğu ve sosyal ilişkilerine zarar verdiği tespit edilmiştir (Atıcı, 2009; aktaran: Şahin ve Sarı, 2009).

Diğer yandan, Facebook ve diğer sosyal ağların kullanımı konusunda üzerinde durulan bir konu da kişisel bilgilerin kimlerle paylaşılacağı konusudur. Bu sosyal ağlarda bireylerin birçok çeşitli alandan kişiye karşı bilgilerinin

görünür olması, güvenlik konusunu akla getirmektedir. Örneğin fotoğrafların, ev ve e-mail adreslerinin, telefon numaralarının bu sitelerde paylaşılması durumunda bu bilgilerle ulaşabilecek olan kişilerin özenle kontrol edilmesi önem taşımaktadır.

Diğer yandan, sanal ortamda sunulan kişilik ile bireyin gerçek kişiliği arasındaki ilişkiler de bu alanda çalışılan konulardan biridir. Sanal saray bireye, tamamen kendi istediği kişiliği sunabilme gibi bir özgürlük tanımaktadır. Diğer yandan, internet ortamında sunulan kişilik özelliklerinin (dışadönüklük vb.) bireyin kendi özellikleri ile paralellikler gösterdiği yolunda kanıtlar elde edilmiştir (Gosling, Gaddis ve Vazire, 2007). Diğer yandan, örneğin Facebook'ta geçirilen sürenin kıskançlık düzeyi ile de anlamlı düzeyde ilişkili bulunması (Muisse ve ark., 2009) da, internet alışkanlıkları ile kişisel özellikler arasında ilişkiler olabileceğini göstermektedir. Bu anlamda, bireyin sanal ortamda aslında gerçek dünyadaki rollerinden çok da farklı davranmadığı söylenebilir.

Tüm bu bilgiler bir arada değerlendirildiğinde, teknoloji-insan ilişkisinin hem olumlu hem olumsuz yönleri ve insanın bu noktadaki hem etkileyen hem etkilenen konumundaki rolü, bu konunun

zaman içinde yeni boyutlarla daha uzun zaman araştırılması gerektiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Ceyhan, E. (2008). Ergen Ruh Sağlığı Açısından Bir Risk Faktörü: İnternet Bağımlılığı. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi : 15 (2), p. 109-116.
  - Gosling, S. D., Gaddis, S. & Vazire, S. (2007). Personality Impressions Based on Facebook Profiles. ICWSM: Boulder, Colorado, USA.
  - Muise, A., Christofides, E. & Desmarais, S. (2009). More Information than You Ever Wanted: Does Facebook Bring Out the Green-Eyed Monster of Jelaousy? Cyber Psychology & Behavior: 12 (4) p. 441-444.
  - Özen, Ü. & Sarıcı, M. B. K. (2010). Yalnızlık Olgusu ve Sanal Sohbetin Yalnızlığın Paylaşımına Etkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerinde bir Araştırma. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi: 24 (1).
  - Şahin, M. & Sarı, S. V. (2009). Basında "Facebook İstismarı" ve Toplumdaki Yansımaları. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi: 9, p. 51-69.
  - <http://www.dsm5.org/Pages/Default.aspx>
  - <http://www.wikipedia.org/>
- *Bu yazı; İletişim Günleri 6 etkinliğinde yer alan bildiridir.

TMMOB Depreme Duyarlılık Yürüyüşü ve Anması

17 Ağustos Marmara depreminin unutulmaması, unutturulmaması ve ölen insanlarımızın anılması için 2008 ve 2009 yıllarında Gölcük'te, 2010'da Yalova'da gerçekleştirilen TMMOB Depreme Duyarlılık Yürüyüşü ve Anması bu yıl 16-17 Ağustos 2011 tarihinde İzmit'te gerçekleşecek. Ülkenin her yerinden gelecek mühendis, mimar ve şehir plancıları bu etkinlikte depremi yaşayanlarla buluşacak.

Etkinliğin yürütücülüğü TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası tarafından gerçekleştiriliyor.

